

MIG OG ANTIKKEN

"Jeg tror gerne, det er meget vi har vundet ved at stemme for at tage forsvarsstilling ved Thermopylae og Artemision, mine herrer athenere. Pallas Athene har givet os beslutsomhed, når vi sender den klarhovedede Themistokles og de andre strategere i krig med deres bronzeklædte achiere for at vinde sejr for os, Athen og guderne. For hør nu hvad jeg så tidligere på dagen på vej til de olympiske lege: Pludseligt blæste Zephyros op og den bar en hurtig ørn. Den havde med sine skarpe øjne set en fæl sommerfed slange, der havde krybet ud fra dens buskads. Med lynende kraft dykkede ørnen ned og huggede slangen ihjel." En dag i 480 f.Kr. har man måske kunnet høre en lignende tale i Athens råd. Men athenerne stemte ikke kun for, at forsvare sig imod Perserriket, de stemte for Europas lyse fremtid, fornuft og forfatning!

Den græsk-romerske antik har indflydelse på den europæiske kultur og har haft det siden vi nord for Alperne levede i oprindelige rivaliserende stammer. Denne historiske indflydelse er værd at kaste en tanke, hvis man er glad for sin hverdag, og i nogen grad føler modstand overfor kulturen i andre dele af verden som Melleømsten, hvis konflikter, ekstremisme og undertrykkelse på mange måder har bund i en kultur, som står modsat den græsk-romerske. Afstemningen i det athenske råd, som jeg har dramatiseret i indledningen, er den historiske begivenhed, som er den mest indtryksrige i min erindring, men det er jo langt fra den eneste, der har været med til at bestemme vores fremtid. På tre år efter 334 til 331 f.Kr., efter at have forenet de græske bystater, erobrede Alexander den Store med sine græske og makedonske tropper hele det mægtige Perserrike til floden Nilen. Alexanders rige medførte en kultursammensmeltning, som ganske vist var kort, men græsk kultur og kunst satte alligevel så stærke aftryk i middelhavsområdet i de næste mere end 500 år, at man kalder denne storhedsperiode hellenismen. Ifølge Oxfords ordbog betyder hellenisme: "At rette noget ind efter græsk tale og ideer; imitation eller adoption af græske egenskaber." Derfor må man kalde Romerriket for et hellenistisk rige (i hvert fald før Konstantin i 313 anerkendte kristendommen). Igennem Romerriket kom hellenistisk kultur til os nord for Alperne. Romerriket som i det 2. århundrede blev delt i et vestromerske rige og et østromerske, faldt kort tid efter i vesten. Men et nyt europæiske folk var klar til at videreføre Romerriket og de antikke tanker, for i 800 blev Karl den Store kronet til tysk-romerske kejser og hans nye romerske rige medførte den karolingiske renæssance, hvor man studerede romersk litteratur og arkitektur så vel som de hellenistiske visdomsfag. Den næste og velkendte Renæssance i Europa i midten af det 2. årtusinde var nok den tid, der for alvor bragte hellenisme til hele Europa. Idealer, arkitektur og visdom i

Europa kan man altså takke de hellenistiske folk for. *"For vi blev ikke skabt som stumme bæster, men til at søge dyd og kløgt og kundskab"* som Odysseus smukt erklærer i værket 'Dantes guddommelige komedie' fra starten af 1300 tallet. Det er i sandhed en hellenistisk tanke som alle burde erindre engang imellem.

Dante er en af de forfattere som virkelig har anset antikken for en vigtig periode og som en start på en tanke, hvor mennesket er et fornuftsvæsen. *"Du fakkel som så mange andre digtere har holdt i ære."* siger han til forfatteren af det romerske national epos Aeneiden i sin 'guddommelige komedie', hvilket skildrer hvordan romerske digtere blev set som forbilleder i middelalderen -- på samme måde som det forrige citat skildrer de antikke idealers mening i middelalderen. Folk finder ofte styrke og inspiration i litteratur. Når jeg selv en kold efterårsdag er ude og løbe i det plaskende regnvejr, stadig med langt hjem, og man er ved gå i stå efter en lang dags skolearbejde, så fører tankernes uransagelige veje en hen til Diomedes på Ilions slette der med Athenes vilje og lynende øjne bag sig løber imod Ares med sin bronzeodslanse. På trods af sår, træthed og uvilje, får man fornyet kraft. Denne litteratur, ældst i Europa, havde ikke mistet sin kraft i middelalderen, og har det endnu ikke! Tolkiens mest berømte værk Ringenes Herre er for mig et mesterværk, som før 2.g var usammenligneligt, uden parallel. Det er som om den er skrevet af en uudtømmelig kreativ og alvidende kraft. Følelsen jeg fik af at læse trilogien på dets modersmål var poetisk smuk og mytologisk forunderlighed. Viklet ind i sit eget komplekse væld af henvisninger og labyrintiske sammenhænge, er bøgerne en tankevækkende statuering af en verden, der ifølge forfatteren ikke skal sammenlignes med samtiden. Det gav mig en bestemt følelse -- en følelse jeg stødte på igen, da jeg begyndte at læse Odysseen. Det siges, at Ringenes Herre egentlig blev skrevet fordi Tolkien gerne ville fuldende sin opdigtede verden, som hidtil var en slags mytologisk opslagsværk. Med den græske antikke mytologi man læser om i 2.g kan der let drages paralleller. Ikke den guddommelige del, der ikke lader til at spille en stor rolle for Tolkien, men formen og tankerne bag, som mit yndlings digt i 'Eventyret om Ringen':

¹ *All that is gold does not glitter*

Not all who wander are lost

The old that is strong does not wither

Deep roots are not reached by the frost

⁵ *From the ashes a fire shall be woken*

From the light a shadow shall spring

Renewed shall be blade that was broken

The crownless again shall be king

Da jeg læste dette digt stod mine tanker stille og jeg opdagede hvorfor Homers antikke epos og Tolkiens 'Ringenes Herre' vækker den samme følelse. Faktisk står det der helt bogstaveligt: Ikke alle som vandrere er fortabte; der er stadig håb for de fortabte. Så længe ens rødder, navn og nationalitet ikke tabes. Fra asken vil vreden, som i Iliaden igen blive vækket. Den kronløse skal blive konge igen, som Odysseus bliver konge af Ithaka. På den måde fik Ringenes Herre et sammenligneligt værk og en parallel. Et tredje citat fra Dantes komedie lyder, *"At tøjle driften i mig efter at trænge dybt til bunds i verden og hvad der er godt og ond hos mennesket; og derfor drog jeg ud på åbne vande"*, og med disse vers, gav jeg mig i kast med en analogi på et hexameter for at beskrive hvad jeg fandt i denne litteratursammenhæng.

Som en ung verdensopdager, med sorte gevandter første

gang krydser det blå afgrundsdybe hav på et træbygget fartøj.

En tætpassende hat med remspændt stof, lang i længden, bred skygge

beskytter spejdende øjne mod tidevandscyklonens bølger

og kuling når Artemis' lys skinner i mørket på himlen.

Skyhøje oceansbølger, vandfaldende regndråber griber

fartøjets grundvold an. Imellem masser af svulnede bølger

væltet i vild bland med Zephyrus og Eurus' vindhelix imens

lynkiler, nu her, så der, stikker kampestensfaldene bølger.

Imellem udyrs uvejret så jeg en skat der lyste.

Imellem dybet og mørkt uvejr fandt jeg et design af helhed.

For jeg mener at antikken har givet vores Europæiske del af verden en form af helhed. En ubestemt skat, der på trods af mange nationale forskelle og uenigheder giver os et fælles område for vores væsen, som ingen kan benægte. Må det være i litteratur som her, politik, forfatning eller idealer så ligger der i vores græsk-romerske kulturarv i sandhed en helhed. Vi er alle enige om menneskerettigheder og demokrati, at kæmpe for retfærdighed, og vi er måske endnu mere enige om, hvad vi ikke tilgiver: angreb på ytringsfrihed og undertrykkelse.

En af de udødelige tanker fra antikken er den om mennesket som et alsidigt væsen med muligheder, et væsen, der iver efter viden og har følelsen af forpligtelse til at bruge sine evner. Når bare en håndfuld unge medstudenter på et tidspunkt i deres liv tænker som Cæsar gjorde, da han kom til Herakles' tempel i Cadiz og udbryd, "*Da Alexander var så gammel som jeg, havde han allerede erobret verden, og jeg har ingen ting udrettet.*", så er Cæsars krigsrædsler i Europa nord for Alperne tilgivet fra min side, vi er trods alt skabt til at trænge til bunds i verdenen og finde ud af hvad der godt og ondt i mennesker. Hvis bare en håndfuld studenterne iver efter, at gøre mindet om de store fra antikken stolte, så er der håb for at fremtiden kan blive bedre og bedre. Selvom man nok ikke bør ønske, at endnu en mand som Alexander bliver sluppet løs i verden, -- I vores århundrede ville man ikke ønske at underlægge sig alle mennesker, men i stedet for, at underlægge sig det onde i dem -- så er det kun til gavn for en selv, at reflektere sig i store personer.

Når man har anskuet antikkens virke på historie og litteratur, kan det ikke undgås ikke at stifte bekendtskab med de olympiske guder, for de var på mange måder en del af det. Antikkens mytologi står i modsætning til de monoteistiske religioner, som har vundet så mange tilhængere. På den ene side er Gud: Han så hellere, at vi alle gik i tunge sorte klæder og sang lange enstonige sange, der på trods af budskabet om kærlighed og moral, virker undertrykkende og dømmende for et menneskes naturlige følelser og lidenskab. På den anden side er de olympiske guder: I lige så høj grad som mennesker, opfører de sig følelsesladet. Når Pallas Athene med visdom og snilde sætter sine planer til værks falder en uskyldig græsk prinsesse for Odysseus i kærlighed. Eller når Venus, *mellita dea*, med en snild plan fylder Didos hjerte med levende, ubodelige kærlighed, så romernes stamfader Aeneas kan udfylde sin skæbne. Fejlfrie er deres planer ikke, da både den græske prinsesse Nausikaa og Dido ender med at dø som følge af det, men det føles nærmere menneskets natur og begrænsede beregnelighed for vi er ikke fejlfri.

Man vil måske henkaste antikkens mytologi som en oldreligion, der er reduceret til spændende fortællinger, men jeg mener ikke, at det er sådan. Spørgsmålet om guddommelig kræfters eksistens er en anden diskussion, men gudernes symbolske og moralske værdier kan næppe ignoreres. Athena, både i krig og i håndværk afviger fra at være impulsiv. Hun er dedikeret til fornuftig og intelligent forberedelse. Hun er en personifikation af selvbeherskelse og visdom. Faktisk så *er* Athena visdom. Visdom vil, forhåbentligt, altid *være*. På samme måde *er* Venus kærlighed og kærligheden eksisterer i højeste grad. Selvom religionen ikke længere har tilhængere, og det er da også videnskabeligt irrationelt, så er værdierne stadig betydningsfulde. Fordi guderne ikke længere

er guder, men symboler for idealer, gør at man lige så godt kan tænke på dem og hvad de står for, hvis man ikke kan finde nogle samtidige personer, når man selv står i en eftertænksom situation.

Jeg har før nævnt den helhed som antikken har givet os, på samme måde har dette essay nu gennemgået historie, litteratur og religion, der skabte helhed og forklaring for grækerne. Bare se på et epos som Odysseen, hvor det er helt tydeligt; handlingen er mere eller mindre historisk rigtig, guderne og deres vilje eksisterer og det hele er nedskrevet som en episk sang, der indeholder selve antikkens ånd. For litteraturen, guderne og historien afspejler hinanden i form af mening og på den måde skabtes en helhed, der stadig eksisterer, og som har betydning for os, vores fremtid, fornuft og forfatning. Tolkien skriver "*Holder de store historier aldrig op? Nej de slutter aldrig som historier. Men personerne i dem kommer og går, når deres roller er udspillet. Vores del af historien vil også slutte senere -- eller før.*" Og mere præcist kan det ikke siges: Historien om menneskeheden, der virkelig fik sit første rigtige kapitel i antikken (Ja, Europas første stykke litteratur er jo herfra) slutter aldrig. Skønt de antikke personer som Homer, Odysseus, Alexander og Caesar har udspillet deres roller, så lever deres historie videre med os, som er i historien nu.